THE PASSION OF SAINT ONESIMUS OF COLOSSAE¹ BHG 1376y, 1377c.

By

CRAIG L. HANSON Department of History, University of Washington Seattle.

Onesimus of Colossae, the runaway Phrygian slave converted to Christianity by St. Paul, is one of the more intriguing characters depicted in the New Testament and yet, for the most part, has remained an enigma to historical inquiry. For, although the general course of his turbulent early life can be reconstructed from Paul's Letter to Philemon (ca. 60),² little is known about his later years and still less con-

1. The following abbreviations have been used in this article:

- AASS = Acta Sanctorum...collegit J. Bollandus cet., Jan I (Antwerp: 1643)-Nov. IV (Brussels: 1925).
- BHG = Bibliotheca Hagiographica Graeca³, ed. F. Halkin, 3 vols. (Brussels: 1957) [Subsidia Hagiographica, 8a].
- Ehrhard = A. Ehrhard, Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche von den Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts, 3 vols. (Leipzig: 1937-1952) [Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, 50-52].
- PG = Patrologia Graeca, ed. J. P. Migne, 162 vols. (Paris: 1857-1866).
- PO = Patrologia Orientalis, ed. R. Graffin and F. Nau (Paris: 1907-).

PW = Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, ed.
 G. Wissowa, and W. Kroll (Stuttgart: 1893-).

2. Basic studies on Onesimus and the Letter to Philemon include: M. Dibelius and H. Greeven, An die Kolosser, Epheser, an Philemon. 3d ed. (Tübingen: 1953); L. Jang, Der Philemonbrief im Zusammenhang mit dem theologischen Denken des Apostels Paulus, [Unpublished Dissertation] (Bonn: 1964); J. B. Lightfoot St. Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon, 4th ed. (London: 1892); E. Lohmeyer, Die Briefe an die Philipper, an die Kolosser und an Philemon. 13th ed. (Göttingen: 1964); E. Lohse, Colossians and Philemon, trans. W. Poehlmann and R. Karris (Philadelphia: 1971); C. F. Moule, The Epistles of Paul to the Colossians and to Philemon (London: 1957); and M. R. Vincent, The Epistles to the Philippians and to Philemon, 5th ed. (Edinburgh: 1955). cerning the circumstances of his death.³ Nonetheless, Onesimus did figure prominently in the ecclesiastical and hagiographical traditions of early Christianity,⁴ while his *cultus* seems to have enjoyed some prominence during the Middle Ages.⁵ The text presented here, entitled "A $\theta\lambda\eta\sigma\iota\varsigma$ τοῦ ἀγίου ἀποστόλου 'Ονησίμου μαθητοῦ τοῦ ἀγίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου,⁶ represents one-such hagiographical tradition, that of One simus' martyrdom in the city of Puteoli under the prefect Tertullus.⁷

I. HISTORICAL BACKGROUND

Onesimus was the slave of Philemon, an earlier convert of Paul⁸ and a prominent member of the Christian community at Colossae.⁹ It appears that Onesimus wronged his master in some way¹⁰ and subsequently fled to Rome where he met Paul.¹¹ Under Paul's influence

5. It is not surprising that St. Onesimus, as a celebrated New Testament figure and patron of servants and slaves, was venerated in many areas of Europe and the Near East. Such veneration was especially strong in Byzantium. Constantinople itself possessed two churches dedicated to the Saint, as well as a most cherished relic: the hand of Onesimus. See Anthony of Novgorod, Le Livre du pèlerin = B. de Khitrowo, trans., Itinéraires russes en Orient (Geneva: 1889), p. 106; Constantine VII Porphyrogenitus, De ceremoniis aulae byzantinae 1.26 (17)=A. Vogt, ed. and trans., Constantin VII Porphyrogénète : Le Livre des Cérémonies, 2 vols. in 4 (Paris: 1935-1940), 1A: 93; and J. Ebersolt, Constantinople: Recueil d' études, d' archéologie et d' histoire (Paris: 1951), p. 108.

6. See BHG 2:155 (1376y, 1377c).

7. Onesimus' martyrdom at Puteoli is commemorated by the Eastern Churches on 15 February.

8. Philem. 19.

9. Philem. 5, 7.

10. Onesimus probably stole from Philemon, though Paul tactfully refrains from stating this. (Philem. 18: εί δέ τι ήδίχησέν σε ή ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγα.)

11. The Letter to Philemon itself gives no hint about the site of Onesimus' encounter with Paul. The traditional view that Onesimus fled to Rome remains the most viable alternative and is supported by Lightfoot (pp. 310-311), Moule (pp. 24-25), and Vincent (pp. 161-162). Cf. Dibelius/Greeven (pp. 52, 102) and Lohmeyer (p. 172) who opt for Caesarea; and Jang (p. 7) and Lohse (pp. 165-167, 188) who propose Ephesus.

^{3.} What evidence does remain is contradictory and of limited historical value. Much of the confusion surrounding Onesimus' later life can be attributed to the popularity of the name 'Ονήσιμος (meaning «useful, beneficial») among later Christians. See BHG 2:155 and PW 17B:468.

^{4.} A convenient survey of these traditions can be found in AASS, Feb. II (1735): 855-859.

and instruction Onesimus became a Christian¹² and entered into a close relationship with the Apostle.¹³ Paul eventually decided that a reconciliation of Onesimus and Philemon was necessary.¹⁴ Since Tychicus¹⁵ was preparing to journey to Colossae and Laodicea bearing letters from Paul, Onesimus was placed in his charge. Paul also supplied Onesimus with the Letter to Philemon, in which he related the circumstances of Onesimus' conversion, praised his noble Christian zeal and fidelity, and entreated Philemon to receive his former slave with compassion.¹⁶ Although the result of Paul's appeal is unknown, the tradition that Philemon not only forgave but also emancipated his slave is believable.¹⁷ More doubtful and contradictory are those¹⁸ which identify Onesimus as bishop of Beroea in Macedonia,¹⁹ itinerant preacher in Spain,²⁰ bishop of Ephesus at the time of Ignatius' «martyrdom» journey,²¹ martyr

13. Philem. 10-13, 16, 17. Cf. Col. 4:9.

14. Legal, as well as moral considerations may have prompted Paul's decision. See P. Coleman-Norton, "The Apostle Paul and the Roman Law of Slavery," in Studies in Roman Economic and Social History in Honor of A. C. Thomson (Princeton: 1951), pp. 155-177; E. Goodenough, "Paul and Onesimus," Harvard Theological Review 22 (1929), pp. 181-183; M. Roberti, La lettera di S. Paolo a Filemone e la condizione giuridica dello schiavo fuggitivo (Milan: 1933); and P. Verdam, «St Paul et un serf fugitif (Étude sur l'épître à Philémon et le droit)," in Symbolae ad Jus et Historiam Antiquitatis Pertinentes Julio Christiano van Oven Dedicatae (Leiden: 1946), pp. 211-230.

15. Tychicus was a close associate of Paul and a well-known Christian native of Asia Minor. Cf. Acts 20:4, Eph. 6:21, Col. 4:7, 2 Tim. 4:12 and Tit. 3:12.

16. How long a time elapsed between Onesimus' flight from Colossae and his reunion with Philemon cannot be determined, since $\pi\rho\delta\varsigma$ (Philem. 15) is a relative expression of time.

17. Canones apostolorum 82=F.X. Funk, ed., Didascalia et Constitutiones Apostolorum, 2 vols. (Paderborn: 1905), l: 589-590; Theodoret of Cyrrhus, Interpretatio epistulae ad Philemonem, vers. 14=PG 82:876; Jerome, Epistula ad Theophilum 6= J. Labourt, ed. and trans., Saint Jérome: Lettres, 8 vols. (Paris: 1949-1963), 4:118.

18. See note 4 above.

19. Constitutiones apostolorum 7.46=Funk, op. cit., 1:453-454.

20. Acta SS. Xanthippae, Polyxenae et Rebeccae = M.R. James, ed., Apocrypha Anecdota, 2 vols. (Cambridge, Engalnd: 1893 [Texts and Studies II, 3], 1: 58-85. Cf. BHG 2:316 (1877). Also, see AASS, Sept. VI (1867): 535-536.

21. Ado of Vienne, Martyrologium, 16 Feb. = H. Quentin, Les martyrologes historiques du moyen dge (Paris: 1908), pp. 595-596; Usuard of Paris, Martyrologium, 16 Feb. = J. Dubois, Le martyrologe d' Usuard (Brussels: 1965) [Subsidia Hagiographica, 40], pp. 181-182; Martyrologium Romanum, 16 Feb. = Propylaeum ad Acta Sanctorum Decembris (Brussels: 1940), p. 65.

^{12.} Philem. 10.

at Colossae under Nero,²² martyr at Rome under Trajan,²³ and martyr at Puteoli under Domitian(?).²⁴

II. EVOLUTION OF THE PUTEOLI TRADITION

Our earliest reference to Onesimus' martyrdom comes from the deacon Euthalius (fl. ca. 400),²⁵ who in his prologue to the Pauline epistles states: $\dot{\alpha}\lambda\lambda\dot{\alpha}$ $\dot{\delta}\eta$ καὶ μάρτυς Χριστοῦ γεγένηται ὁ μακάριος 'Ονήσιμος ἐν τῆ 'Ρωμαίων πόλει, ἐπὶ Τερτύλλου τηνικαῦτα τὴν ἐπαρχικὴν ἐξουσίαν διέποντος, τῆ τῶν σκελῶν κλάσει τὴν ψῆφον ὑπομείνας τοῦ μαρτυρίου.²⁶ It should be noted that this account is by no means historically secure. Evidence for a prefect of Rome (*praefectus urbi*) named Tertullus is lacking,²⁷ and only Euthalius among numerous patristic sources reports that Onesimus was martyred.²⁸ Thus, in the absence of firm historical documentation, the statement of Euthalius must be accepted with caution.

The following excerpt from the Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae for 15 February (which faithfully abbreviates the extant Passio) demonstrates the dependence of the Puteoli tradition upon this

23. See note 21 above.

24. Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae 15 Feb. = Propylaeum... Novembris, cols. 465-467. Although none of the accounts within the Puteoli tradition (including the Passio presented here) provide an actual chronological setting for this martyrdom, the assertion by George Cedrenus (Historiarum eompendium = PG 121:469) and Nicephorus Callistus (Historia ecclesiastica 3.11=PG 145:920) that Onesimus was martyred under Domitian may derive from a common source.

25. On Euthalius and his work, see L. C. Willard, A Critical Study of the Euthalian Apparatus, [Unpublished Dissertation] (New Haven, Conn.: 1970).

26. PG 85:705. Cf. Willard, op. cit., pp. 19, 202. This statement is found in a slightly altered form in the Euthalian *argumentum* to the Letter to Philemon (PG 85:788) and in the writings of Occumenius of Tricca (PG 119:261).

27. See G. Vitucci, Ricerche sulla Praefectura Urbi in età imperiale (sec. i, ii iii) (Rome: 1956), pp. 115-117 (late first and early second centuries).

28. Nor does the name Onesimus appear in early Christian calendars and martyrologies, such as the *Depositio episcoporum* and the *Depositio martyrum* (ca. 354) of the Roman Chronographer, the *Breviarium syriacum* (ca. 400), and the so-called *Martyrologium Hieronymianum* (ca. 450). Note that the Latin tradition of Ado and Usuard ultimately derives from Euthalius, while Onesimus' connection with the Colossae tradition is tenuous at best.

^{22.} Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae 23 Nov. = Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris (Brussels: 1902), cols. 247-248. Properly speaking, this tradition belongs to Philemon, Apphia and Archippus, since Onesimus is mentioned in few of the extant texts, and then only in the title. Cf. BHG 3:11 (2039, 2040).

Euthalian account: ... καὶ ['O ήσιμος] μετὰ τὴν αὐτοῦ [i. e. Παύλου] τελείωσιν συλληφθεἰς προσήχθη Τερτύλλῳ τῷ τῆς 'Ρωμαίων πόλεως ἐπάρχω· καὶ παρ' αὐτοῦ ἐν Ποτιόλοις ἐκπέμπεται· ἕνθα παραγενόμενος ὁ Τέρτυλλος τὸν 'Ονήσιμον ἐπιμένοντα τῆ εἰς Χριστὸν πίστει πρῶτον μὲν ῥάβδοις τύπτει σφοδρῶς, εἶτα τὰ σκέλη καταθραύει, καὶ τῆς προσκαίρου ζωῆς μεθιστą,²⁹ In both texts Onesimus' death is said to have resulted from his legs being broken and Tertullus is described as prefect of Rome. Also, it can be seen that the two texts differ significantly only in their geographical setting for Onesimus' execution. The question then arises: why the difference in setting?

The answer is found in the *acta* of SS. Alphius, Philadelphus and Cyrinus,³⁰ where the martyrdom of another Onesimus (Onesimus Leontinis) at Puteoli is reported. According to this source, the brothers Alphius, Philadelphus and Cyrinus, having been instructed in the Christian faith by Onesimus Leontinis, were arrested with him in the persecution of Valerian (258-260), brought to Rome and there tortured. From Rome they were conducted to Puteoli where Onesimus was executed at the order of the prefect Diomedes.³¹ The three brothers were subsequently transferred to Sicily where they were again tortured and finally martyred under Tertullus, the governor of Sicily. It is not difficult to see how this «Leontinian» tradition might be identified with that of Euthalius and how a medieval hagiographer intent upon composing a fitting homage to Onesimus of Colossae could have incorporated elements of both into his work. The *Passion of St. Onesimus* clearly reflects such a conflation of traditions.

III. DESCRIPTION OF THE TEXT

The original text of the *Passio* was composed sometime between 700 and 850.³² Although the work is attributed to Eusebius of Caesarea

ΘΕΟΛΟΓΙΑ, Τόμος Ν', Τεῦχος 2.

^{29.} Propylaeum...Novembris, cols. 465-467.

^{30.} AASS, May II (1738): 772-788. Cf. BHG 1:19 (57). Also, see AASS, July VII (1749): 175-176.

^{31.} Acta SS. Alphii, Philadelphi et Cyrini 10.

^{32.} The Passio S. Onesimi itself provides us with no information in this regard. However, since the Acta SS. Alphii, Philadelphi et Cyrini was written around 700 (AASS, May II, p. 502) and the earliest manuscript containing the Passio (K) may well date from the ninth century (Ehrhard: 3:734), a general chronological setting for the composition of this text can be established.

in one of the manuscripts (P), the author is unknown.³³ In the late eleventh or the twelfth century this martyrdom account, which by now had found its way into the synaxaria and menologia of the Near Eastern churches³⁴ and the Byzantine imperial court,³⁵ was revised and "updated" by an anonymous editor.³⁶ The alterations involved were for the most part cosmetic³⁷ and unlike those which characterized the Onesimus passiones of the imperial menologies.³⁸

The Passio S. Onesimi, in its original and revised versions, is preserved in the following manuscripts:³⁹

33. See line 4, P (var.): συγγραφείσα παρά Εύσεβίου τοῦ Παμφίλου. Eusebius does mention Onesimus, bishop of Ephesus, in his *Historia ecclesiastica* (3.36), and this might have prompted the scribe of P to assign the *Passio* to him.

34. See R. P. Bedjan, ed., Acta Martyrum et Sanctorum (Syriace), 7 vols. (Paris: 1890-1897), 4:18-31 [Syriac translation of the Passio S. Onesimi, BHG 1376y]; G. Bayan, ed. and trans., Le Synaxaire arménien de Ter Israel, PO 21: 50-51; R. Basset, ed. and trans., Le Synaxaire arabe jacobite, PO 11:839-841; I. Forget, ed. and trans., Synaxarium Alexandrinum, in Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium: Scriptores Arabici, 12:506-507; and E. A. Budge, trans., The Book of the Saints of the Ethiopic Church, 4 vols. (Cambridge, England: 1928), 2: 645-646. Also, see P. Peeters, ed. and trans., «Le martyrologe de Rabban Sliba,» Analecta Bollandiana 27 (1908), p. 175; F. Nau, ed. and trans., Un martyrologe et douze ménologes syriaques, PO 10:72, 74, 119; G. Garitte, ed. and trans., Le calendrier palestino-géorgien du Sinaiticus 34, Xe siècle (Brussels: 1958) [Subsidia Hagiographica, 30], p. 50; M. de Fenoyl, ed. and trans., Le Sanctoral copte (Beirut: 1960), p. 125; and H. F. Wüstenfeld, ed. and trans., Heiligen-Kalendar der coptischen Christen (Gotha: 1879), p. 310.

35. See V. Latyshev, ed., Menologii anonymi byzantini saeculi X quae supersunt, 2 vols. (St. Petersburg: 1911-1912), 1:79-83 (BHG 1377d); and K. Doukakis, ed., Μέγας Συναξαριστής πάντων τῶν ἀγίων..., 12 vols. (Athens: 1889-1897), 2:258-261 (BHG 1377). These two menologies (which have been designated «A» and «B», respectively) were composed for the Emperor Michael IV (1034-1041). Also, see PG 117:313 for the Menologium Basilii II (ca. 1000).

36. Since imperial menologies «A» and «B» are clearly based upon the original text of the *Passio S. Onesimi* and our earliest manuscripts for the «revised» version of the *Passio* (AL) are twelfth century, it is likely that the revisions in question date from the late eleventh or the twelfth century.

37. These revisions consist of simple changes in word order, the elimination of superfluous words and phrases, the clarification of difficult or corrupt passages, and the replacement of archaic or exotic vocabulary by more common words.

38. See note 35 above.

39. In addition to those manuscripts listed below, which have been used for the present edition, four other codices should be mentioned. Three of these have no independent value, while the last is missing. They are:

Vaticanus Ottobonianus graecus 92 (saec. xvi), fols. 170v-175r.

354

Original Version of the Text

- K Athonensis Cutlumusii 38 (saec. ix/x),⁴⁰ fols. 186r-190v.
- H Hierosolymitanus sancti Sepulchri 1 (saec. x), in the Library of the Greek Orthodox Patriarchate,⁴¹ fols. 106v-110v.
- P Parisinus graecus 1452 (saec. x),⁴² fols. 128v-131v.
- V Vindobonensis historicus graecus 3 (saec. xi, xv),⁴³ fols. 145v-150r.

Revised Version of the Text

A — Atheniensis 989 (saec. xii),⁴⁴ fols. 20r-24r.

See Ehrhard 1: 571, 3:48-50, 3:53-54, and 1:573-575.

40. S. P. Lambros, Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos, 2 vols. (Cambridge, England: 1895-1900), 1:278; Ehrhard 3:734-735.

41. A. Papadopoulos-Kerameus, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἀγιωτάτου ἀποστολικοῦ τε καὶ καθολικοῦ ὀρθοδόξου πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης ἀποκειμένων ἑλληνικῶν κωδίκων, 5 vols. (St. Petersburg: 1891-1915), 1:1-8; Ehrhard 1:567-570.

42. H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale, 4 vols. (Paris: 1886-1888), 2:46-47; H. Omont, et al., Catalogus codicum hagiographicorum bibliothecae nationalis Parisiensis (Brussels: 1896) [Subsidia Hagiographica, 5], pp. 118-121; F. Halkin, Manuscrits grecs de Paris: Inventaire hagiographique (Brussels: 1968) [Subsidia Hagiographica, 44], pp. 161-162; Ehrhard 1:577-580.

43. H. Hunger, Katalog der griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek, 2 vols. (Vienna: 1961), 1:2-4; C. Van de Vorst and H. Delehaye, Catalogus codicum hagiographicorum graecorum Germaniae Belgii Angliae (Brussels: 1913) [Subsidia Hagiographica, 13], pp. 38-42; Ehrhard 1: 570-573. The greater portion of this codex, fols. 1r-136v and 152r-393v, has been dated to the eleventh century. The section 137r-151v, which contains the text in question, is a later addition by an anonymous scribe and has been dated to the fifteenth century. Since the break in the codex occurs in the midst of a selection, Biog xai πολιτεία xal θαύματα τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Αὐξεντίου (fols. 121v-145v), this fifteenth century «addition» was probably prompted by damage to the eleventh century folios 137r-151v. Thus, the surviving Onesimus text appears to be a direct copy from the original eleventh century account.

44. J. and A. Sakkelion, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἐλλάδος (Athens: 1892), pp. 177-178; Ehrhard 2:644-645. Cf. BHG 2:155 (1377c).

Athonensis Xeropotami 135 (saec. xvi), fols. 249r-253r.

Athonensis Iberorum 423 (saec. xvi), fols. 63r-66r.

Constantinopolitanus monasterii sanctae Trinitatis Chalcensis 95 (saec. x/xi), formerly in the Library of the Greek Orthodox Patriarchate, now missing, fols. 55v-57r.

- L Londiniensis Musei Brittanici additionalis 36589 (saec. xii),⁴⁵ fols. 121v-124r.
- M Meteoris Barlaami 150 (saec. xvi),⁴⁶ fols. 141r-144v.

The Passion of St. Onesimus belongs to the literary genre of les passions épiques⁴⁷ and as such, exhibits both the strengths and weaknesses of historical fiction as written by medieval hagiographers. The story itself lacks the simple vitality and vivid realism of the authentic acta martyrum,⁴⁸ while betraying all too clearly the historical ignorance and rhetorical excesses of its author. Onesimus, the humble slave and disciple of Paul, is transformed into an abstract model of Christian piety. In similar fashion, the prefect Tertullus becomes the insane and bloodthirsty representative of paganism. The author's colorless portrayal of Onesimus' comrades, Papias and Romulus,49 and his unrealistic depiction of the martyr's interrogation and torture also detract from the story's effectiveness. Even so, the Passio offers much of interest to the reader. The author's use of Pauline imagery should be noted,⁵⁰ as should the appearance of various hagiographical motifs (topoi) common to les passions épiques.⁵¹ Apparent inconsistencies in the story line, which point to an imperfect union of the Euthalian and

^{45.} M. Richard, Inventaire des manuscrits grecs du British Museum: Fonds Sloane, Additional, Egerton, Cottonian et Stowe (Paris: 1952), pp. 63-64; C. Van de Vorst and H. Delehaye, op. cit., pp. 273-275; H. Delehaye, «Notes sur un manuscrit grec du musée britannique», Analecta Bollandiana 25 (1906), pp. 495-502; Ehrhard 3: 78-80.

^{46.} Ehrhard 3:83-84.

^{47.} See the discussion by H. Delehaye in Les Passions des martyrs et les generes littéraires (Brussels: 1921) [Subsidia Hagiographica, 13b], pp. 236-315.

^{48.} Principal editions of the historical acta martyrum include: O. von Gebhardt, Acta martyrum selecta (Berlin: 1902); G. Lazzati, Gli sviluppi della letteratura sui martiri nei primi quattro secoli (Turin: 1956); H. Musurillo, The Acts of the Christian Martyrs (Oxford: 1972); and R. Knopf, Ausgewählte Martyrerakten, 4th ed. by G. Ruhbach (Tübingen: 1965).

^{49.} Indeed, one of these characters eventually drops out of the narrative. See line 191.

^{50.} The more extensive of these borrowings have been cited in the critical apparatus.

^{51.} For example, Onesimus converts the wife of a prominent pagan (in this case, Tertullus' brother) and consequently is accused of both adultery and sorcery. Cf. Passio S. Eugeniae 24; Passio S. Marcelli 17; Passio S. Polychronii 3. Also, see Justin Martyr, II Apologia 2 and Eusebius of Caesarea, Historia ecclesiastica 4.17.

Leontinian traditions, likewise merit special attention.⁵² However, the outstanding feature of the martyrdom account is the discourse and exhortation by Onesimus during his initial interrogation in Rome. After confessing his Christian faith before Tertullus, Onesimus launches into an impressive and lengthy denunciation of the lurking evils of his contemporary world.⁵³ The use made of simile, metaphor and personification in this section is particularly striking. Onesimus devotes a great part of his discourse to a condemnation of Roman paganism and makes a number of allusions to various Roman cults and cult practices. No doubt, the author drew much of his material for this "idolatry" section from the apologetic writings of the Greek Fathers, especially Athanasius and Clement. Onesimus concludes his eloquent defense by calling upon Tertullus to abandon his idols and sinful ways, and to follow the precepts of the Christian God.

IV. NOTES ON THE EDITION

The following edition of the *Passio S. Onesimi* is based upon the manuscripts KHPV, which represent the earliest version of the text. The critical apparatus consists of three parts and contains:

- 1. references to quoted biblical sources.
- 2. variants found in KHPV.
- 3. variants found in ALM.

Whenever possible, I have followed the general scheme of punctuation found in the manuscripts. Modern spelling has been adopted, which has involved the tacit correction of obvious itacisms and of accentual errors (particularly in enclitics), the division of words, and the addition of the iota subscript.

^{52.} The most obvious of these concerns the intended geographical setting for the narrative. The introductory statements designate Rome as the site of Onesimus' triumph over the forces of evil. However, it is Puteoli which emerges as the culminating scene of this confrontation, with Tertullus once again presiding over the interrogation and torture.

^{53.} The subject of worldly evils was popular in the writings of early Christian apologists and theologians, and served as admirable «filler» material for the medieval hagiographer. The discourse attributed to Onesimus in this text concerns the evils of adultery, covetousness, sorcery, arrogance, envy, revilement, hypocrisy, smallmindedness, wrath, drunkenness, idolatry and insolence. Cf. Mt. 15:19-20; Rom. 1:29-31: Gal. 5:19-21; Col. 3:5, 8; *Didache* 5.1; *Barnabas* 20.1; and *Constitutiones apostolorum* 7.18.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΟΝΗΣΙΜΟΥ

$MA\Theta HTOY$

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

- 5 1. Χαίρει καὶ γένος οἰκετικὸν ἐπ' εὐσεβεία γνωριζόμενον, ὅταν τῆ πίστει τὰ κέντρα τοῦ διαβόλου συντρίψαν τὸν ἀποστάντα τοῦ δεσπότου πονηρὸν οἰκέτην, ψευδώνυμον δυναστείαν περιβεβλημένον διελέγξῃ. Ἐλευθέρῷ γὰρ τρόπῷ τὸ τῆς δουλείας κατηφές τις ὑπεκκλίνας, δεσπότης εύρίσκεται τοῦ φιλοτυράννου καὶ ἀλάστορος δαίμονος, περιζωσάμενος
- 10 κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον τὴν ὀσφὺν ἐν ἀληθεία καὶ ἐνδυσάμενος τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης. Τοιοῦτον γάρ τι κατὰ τὴν Ῥώμην γέγονεν

	9/11	περιζωσάμενος - διχαιοσύνης] Eph. 6:14.
	1	άθλησις] μαρτύριον ΚΗ, μηνὶ τῷ αὐτῷ (i. e. Φεβρουαρίῳ) ιε΄ praemittunt KHPV.
	2	άγίου] + και ένδόξου ΚΡ.
÷	2	άποστόλου] μάρτυρος Κ, < Η.
	2	'Ονησίμου] + τοῦ ἀποστόλου Κ.
	3	μαθητοῦ] + γεγονότος Ρ.
	4	τοῦ ἀγίου] < P.
	4	τοῦ ἀποστόλου]+ κύριε εὐλόγησον Κ,+ εὐλόγησον κύριε Η, + συγγραφεῖσα παρὰ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου Ρ, τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων V.
	5	οίχετικόν] ίκετικόν V.
	7	πονηρόν] πονηροῦ Η.
	7	οἰκέτην] ἰκέτην V.
	8	ύπεκκλίνας] ύποκλίνας ΚΗV.
	9	περιζωσάμενος]~ post άληθεία Κ, περιεζωσμένος ΗV.
	1	άθλησις] μαρτύριον ALM, τῷ αὐτῷ μηνὶ (i.e. Φεβρουαρίφ) ιε΄ praemittit M.
	2	άποστόλου] < A.
	4	τοῦ ἁγίου] ἁγίου Α, + ἀποστόλου Μ.
	4	τοῦ ἀποστόλου] < AL, εὐλόγησον Μ.
	5	οἰχετιχὸν] οἰχετῶν ΑLM.
	6 /7	δεσπότου πονηρόν] πονηροῦ δεσπότου ALM.
	9	περιζωσάμενος] περιεζωσμένος ΑLM.
	11	γὰρ] < ALM.

ήτις πρώτη και μεγίστη τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην πόλεων εἶναι πεπίστευται. τοῦ μὲν Σατανᾶ πλατυτέραν τὴν ἑαυτοῦ λύσσαν κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ἐπεκτείναντος, τοῦ δὲ σωτῆρος ἡμῶν Ἱησοῦ Χριστοῦ τοῖς
15 γνησίοις τῶν οἰκετῶν τὰς ἀφανεῖς αὐτοῦ χάριτας ἐφαπλώσαντος. Τὰ γὰρ πολύτροπα τῶν δαιμόνων μηχανήματα ποικίλαις ταῖς οὐρανίαις ἐπικουρίαις ἀνήλισκε και ἰσχυρότερον τὸν λογισμὸν τῶν παρ' αὐτῷ δραμόντων τῆς τῶν ἀπειλούντων ἐποίει μανίας. νῦν μὲν πνευματικὴν ξυνωρίδα χάριτος ἀποστολικῆς ἀφθάρτοις στεφάνοις κατὰ τῆς εἰδωλο-20 λατρείας ἀναδήσας, αὖθις δὲ τους κορυφαίους τῆς κατὰ °Ρώμην συγκήτου τρυφῆς και πλούτου ἀποστῆσαι διὰ τὴν τῶν κρειττόνων ἐπιθυμίαν κατασκευάσας.

 'Αλλ' ἐπεὶ καὶ γένος οἰκετικὸν ἐδει τῆς τῶν φθοροποιῶν δαιμόνων τυραννίδος ἐπικρατῆσαι, ἵνα μὴ δὲ πρὸς δοῦλον ἀγαθὸν σύνδουλος

12 είναι] < KH. 12/13 πεπίστευται] + καὶ V. 14 δè] < Η. 15 $\tau \dot{\alpha}_{\varsigma}] < P.$ 15 άφανεῖς] ἐμφανεῖς Κ, ἀσυμφανῶς ~ post οἰκετῶν V. έφαπλώσαντος] ύφαπλώσαντος Κ. 15 ποικίλαις] ποικίλως V. 16 ούρανίαις] ούρανόθεν Ρ. 16 άνήλισκε] άναλίσκων Κ, άνήλισκον Η. 17 17 $\kappa\alpha i$] < KH. 17/18 τῶν - δραμόντων] τούς παρ' αὐτῷ δραμόντας ΚΗ. 18 $\mu\alpha\nu(\alpha\varsigma] + \kappa\alpha l V.$ τῆς - συγκλήτου] τὴν κατὰ Ῥώμην σύγκλητον Η. 20/21 21 άποστήσαι] καταπατήσαι Κ, άπατήσαι Η. 23 γένος] γένους ΗV. 23 οίκετικόν] οίκετικοῦ V. 24 έπικρατησαι] i. m. V.

12	τῶν - εἶναι] κατὰ τῶν τῆς οἰκουμένης εἶναι πόλεων ALM.
13	πλατυτέραν] ~ post έαυτοῦ ALM.
15	αὐτοῦ]~post γνησίοις ALM.
16	ούρανίαις] ούρανόθεν ΑLM.
17	άνήλισκε] άνήλισκον ALM.
17	$\kappa \alpha i] < ALM.$
17	ίσχυρότερον] ίσχυροτέρους γάρ Μ.
17/18	τῶν - δραμόντων] τούς παρ' αὐτῷ δραμόντας ALM.
20/21	τῆς - συγκλήτου] τὴν κατὰ Ῥώμην σύγκλητον ALM.
21	άποστῆσαι] ἀπατῆσαι AL, καταπατῆσαι M.
23	φθοροποιῶν] < ALM.
24	τυραννίδος] ~ post έπικρατήσαι ALM.

25 ύπεραίρειν δόξη, μάτην τῆς ἀλαζονείας εἰς ὕψος ἐπαιρομένης, ἀγεται δ μακάριος ᾿Ονήσιμος ἐπὶ τῷ βήματι τῆς ἘΡώμης· Τερτύλλου τὸ τηνικαῦτα τὴν ἐπαρχον ἐξουσίαν διακατέχοντος, δς κοινὴν μέν τινα κατὰ τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν μανίαν ἐνεδέδυτο, τυραννικῷ προστάγματι πρός τὸ διώκειν τοὺς εὐσεβεῖς ἐξεγειρόμενος. ᾿Ιδίαν δὲ κατὰ τοῦ δι-

- 30 καίου τούτου διπλασιάσας την έχθραν, έγύμνασε τὰ πρός ἐπαινον ήκοντα διασύρειν εἰς ψόγον. Ἐπειδη γὰρ θείαις τε καὶ σώφροσι διδασκαλίαις την γυναῖκα τοῦ δοκοῦντος αὐτῷ ἀδελφοῦ τυγχάνειν εἰς ἐγκρατείας ἐξεπαίδευεν ήθη καὶ γνῶσιν τῆς ἀληθοῦς τε καὶ ζωοποιοῦ περὶ τὸν Θεὸν πίστεως τῆ ψυχῆ αὐτῆς ἐναπετίθετο, γόητα μὲν τὸν ὅσιον ἀπεκάλει,
- 35 μοιχόν δέ τόν τούς δρους τῆς σωφροσύνης σώφρονι τῷ λογισμῷ ἀνακηρύττοντα.

3. Αὐτὸς γάρ, οὖτός ἐστιν 'Ονήσιμος, ὁ ταῖς ἀποστολικαῖς μαρ-

25	έπαιρομένης] έπαιρόμενος Κ.
28	τυραννικώ] + τώ Ρ.
29	$\delta \hat{\epsilon}] < V.$
30	έγύμνασε] έγύμναζε ΡV.
31	γάρ] < Κ.
31	θείαις - διδασκαλίαις] θείας τε καί σώφροσι διδασκαλίας Η.
32	τοῦ] τδ Κ.
32	αὐτῷ] αὐτοῦ Κ, αὐτὸν Η.
32 /33	έξεπαίδευεν] έπαίδευεν Κ.
33	γνῶσιν] γνώσεως Ρ.
34	πίστεως] + είς τὰ Κ.
34	τῆ ψυχῆ] τῆς ψυχῆς ΚΗ.
34	έναπετίθετο] έναπέθετο ΗV.
35	τούς] τοῦ Η.
37	ἐστιν] < Η.
37 /38	'Ονήσιμος - οὕτος] < Κ.
	_
25	δόξη] δόξαν ΑLM.
25	ἐπαιρομένης] ἐπαιρόμενος Α, ἐπαιρόμενον LM.
26	$\tau \tilde{\eta} \varsigma] < ALM.$
27	κοινήν] καινήν ALM.
29	έξεγειρόμενος] έξεγειρομένους L, < M.
31	θείαις - διδασκαλίαις] θείας τε καί σώφροσι διδασκαλίας ~ post
	τυγχάνειν AL, ~ post τυγχάνειν M.
32	εἰς ἐγκρατείας] $\sim$ post ἐξεπαίδευεν ALM.
32 /33	έξεπαίδευεν] έξεπαίδευσεν LM.
34	έναπετίθετο] έναπέθετο ALM.
34	άπεκάλει] ἀποκαλῶν ALM.
35	σωφροσύνης] πίστεως ΑLM.
35	$\sigma(\omega \alpha \rho \alpha v) \sim \lambda \rho \gamma \rho \sigma \omega \rho = 1 < ALM$

τυρίαις ώραϊζόμενος· οδτος ό την θεολόγον και άληθη γλῶτταν Παύλου προσαναπείσας την ύπερ αὐτοῦ πρεσβείαν γράμματι προς Φιλήμονα 40 τον δεσπότην αὐτοῦ ἀναδέξασθαι· οὖτος ὁ δουλικῆς ἀνάγκης κατηφη ταπεινότητα εὐσεβείας τρόπφ και πράξεως ἀγαθαῖς πολιτείαις εἰς γνώμην ἐλευθέραν ἐξεγείρας· οὖτος ὁ τὴν ἄκαρπον τοῦ βίου καθημερινην ἀπάτην πατήσας και ταῖς περί τῶν ἀποστόλων διακονίαις ὅλον έαυτον εἰς ὕψος εὐσεβείας ἀνατείνας, καθώς τὰ προς Φιλήμονα γράμματα 45 τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐκδιδάσκει, τοῦτον τον τρόπον φανερῶς ἔγοντα·

Γους εντογχανόντας εκοιοασκεί, τύντον τον τρόπον φανερως εχοντα Παρακαλῶ σε περί τοῦ ἐμοῦ τέκνου, δν ἐγὼ ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, 'Ονήσιμον, τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον νῦν δέ σοι καὶ ἐμοὶ εὖχρηστον, δν ἔπεμψα. Σὐ δὲ αὐτόν, τοῦτ' ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ δν ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῆ

50 ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου. Χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἦθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μή σου τὸ ἀγαθὸν ἦ ὡς κατὰ ἀνάγκην, ἀλλ' ὡς κατὰ ἑκούσιον. Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἕνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχης, οὐκέτι ὡς δοῦλον ἀλλ' ὡς ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγα-πητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσω δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν κυρίω.

46/54	παρακαλῶ - κυρίφ] Philem. 10-16 (cuius textus aliquot locis differt).
38	τήν] < K.
39	ύπέρ] < Η.
39	γράμματι] + τῷ ΡV.
40	δ] < H.
40 /41	κατηφή ταπεινότητα] κατηφεῖ ταπεινότητι ΚΗ.
43	πατήσας] άπατήσας ΚΗΥ.
43	ταΐς - διακονίαις] τάς περί τῶν ἀποστόλων διακονίας Κ.
48	έπεμψα] άνέπεμψα V.
48	σύ] σοί Κ.
52	έχωρίσθη] + σου ΡV.
53	άλλ' - δοῦλον] i.m. V.
53	$\delta \varsigma^2] < K.$
38	γλῶτταν] ~ post Παύλου ALM.
40	δ] < AL.
4 2	έλευθέραν] έλευθερίας ΑLM.
44	άνατείνας] άνατείλας ALM.
48	σύ] σολ Α.
48	τοῦτ' ἔστι] < LM.
48/49	προσλαβοῦ] ~ post αὐτὸν ALM.
52	αίώνιον] αίωνίως LM.
53	anéxns][ëxns ALM.
53	ύπερ δοῦλον] < LM.

55 καὶ τὰ τούτων ἑξῆς. "Ηρκει μὲν οὖν καὶ ταῦτα διὰ τοσούτων ἐπαίνων ἐρχόμενα τὸν θησαυρὸν τῶν 'Ονησίμῷ προσόντων ἀγαθῶν ἀνακαλύψαι. Οὐ γὰρ κόλακος λόγοι καὶ ψευδηγόρου τινὸς αἱ μαρτυρίαι, ἀλλὰ κήρυκος ἀληθείας ἀποστολικὴν παράταξιν ἀναδεξαμένου. Τὸν αὐτὸν γοῦν καὶ τέκνον καὶ ἀδελφὸν ὀνομάζει· τῆ μὲν κλήσει τοῦ τέκνου τῆς εἰς αὐτὸν
60 ἀγάπης τὸ μέγεθος ἐπιδεικνύμενος, διὰ δὲ τῆς ἀδελφότητος τὴν ἴσην αὐτῷ τιμὴν τῆς εἰς τὸν Θεὸν παρρησίας ἀποφυλλάττων. 'Ο' γὰρ τῆ παρουσία τὰ δεσμὰ κουφίσας καὶ φαιδρύνας τὸ κατηφὲς τῆ συνουσία καὶ ταῖς σωματικαῖς διακονίαις τοῦ σώματος ἐπικουφίσας τοὺς πόνους, πῶς οὐχὶ τοῖς τῆς θεοσεβείας ἐφοδίοις πεφορτισμένος εἰς τοιοῦτον τέλος

4. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν οὐτω τὴν ψυχὴν ἐν θεοσεβεία λαμπρῶς ἀλειψάμενον, νηστεία δὲ καὶ προσευχῆ τὸ σῶμα ἐθίσαντα, ἶνα κατὰ τὸ στάδιον τῆς εὐσεβείας τὸν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον κατὰ τοῦ πονηροῦ προφανῶς ἀναδήσηται· προσαχθέντα τὸ τηνικαῦτα πρὸ τοῦ βήματος

55 τά] τὰς V. 56 τῶν] τὸν Κ, τῶ Η. 56 προσόντων] προσόντα τῶν ΚΗ. ψευδηγόρου] ψευδηγόροι V. 57 γοῦν] οὖν Κ. 58 60 έπιδεικνύμενος] < KH. τη - πόνους] συνουσία προσκλαύσας (προσέκλαυσας Η) σω-62/63 ματιχαίς διακονίαις του σώματος έπικουφισθείσας τοῖς πόνοις ΚΗ.

 $\kappa \alpha l^2$] < ALM. 55 55 $\epsilon \pi \alpha (\nu \omega \nu) < LM.$ 56 τῶν] τῷ ALM. 56 προσόντων] προσόντα τῶν ALM. 57 $\gamma \alpha \rho$] < ALM. τινδς] ~ post κόλακος ALM. 57 60 ἐπιδειχνύμενος] < ALM. τη2 - πόνους] και (ταῖς M) συνουσίαις τοῦ σώματος και προσ-62/63 κλαύσας σωματικαῖς διακονίαις ἐπικουφισθείς τοῖς πόνοις ALM. 64 έφοδίοις] έφόδοις ALM. 66 $\tau \delta v$] < ALM. 66/160 $\lambda \alpha \mu \pi \rho \tilde{\omega} \varsigma - \epsilon i \varsigma] < L.$ έθίσαντα] κατατήξαντα ΑΜ. 67 ката] < AM. 67 68 στέφανον] + έν τούτω ΑΜ.

- 70 Τερτύλλου, άμα 'Ρωμύλω συνεργῷ καὶ Παπία πνευματικῷ συστρατιώτῃ ἀρετῇ τε συμπνεούσῃ τὰ παραπλήσια καὶ <ἀγάπῃ τῇ ὅλικωτάτῃ>, ἐρωτῷ Τέρτυλλος· «Τίς λέγῃ»; 'Απεκρίνατο· «'Ονήσιμος». 'Ο ἔπαρχος εἰπεν· «Ποίας εἰ τύχης»; 'Απεκρίνατο· «Πάλαι μὲν οἰκέτης ὡς εἰκὸς ἀνθρώπου, νῦν δὲ δοῦλος εἰγνώμων ἀγαθοῦ δεσπότου καὶ σωτῆρος
- 75 ήμῶν ᾿Ιησοῦ Χριστοῦ». Ὁ ἐπαρχος εἰπεν· «Καὶ τίς ἡ πρόφασις τῆς ἀφ' ἑτέρας εἰς ἑτέραν δεσποτείαν εὐχεροῦς μεταστάσεως»; ᾿Ονήσιμος εἰπεν· «Γνῶσις ἀληθείας καὶ μῖσος εἰδωλολατρείας». Ὁ ἐπαρχος εἰπεν· «Πόσου τιμήματος μετέστης εἰς τὴν οὕτω καινοπρεπῆ τῆς δεσποτείας πρόφασιν»; ἘΟνήσιμος εἰπεν· «Ὁ τοῦ Θεοῦ παῖς Ἰησοῦς Χριστὸς αἵματι
- 80 τιμίω την φθοράν την έμην ώνησάμενος, εἰς ἀφθαρσίαν μετέστησεν· καθώς γέγραπται, εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίω ἢ χρυσίω, ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίω αίματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ». Ὁ ἔπαρχος είπεν· «Ποίαν ταύτην ματαίαν ἀναστροφήν αἱ παρ' ὑμῶν γραφαὶ καταγγέλ-
- 85 λουσιν; Ἐπὶ πραγμάτων ἁρμόσας, καταμήνυσον».
   5. ἘΟνήσιμος εἶπεν· (Μοιγείαν, τὴν ἐπ᾿ ὀλίγαις ἐπιθυμίαις εἰς

81/83 είδότες - Χριστοῦ] Ι Pet. 1:18-19.

70	'Ρωμύλω] 'Ρωμύλου Η.
70	πνευματικῷ] + καὶ V.
71	< ἀγάπη τῆ δλικωτάτη>] secundum AM, ἀγάπη τῆ δλικωτέρα
	K, HPV incerta.
72	'Ονήσιμος] + Χριστιανός V.
72	δ] < P.
81	είδότες] ίδόντες ΚΗ.
82	ύμῶν] ήμῶν V.

70 πνευματικ $\tilde{\omega}$] + καί AM. 'Ονήσιμος] + Χριστιανός Α. 72 73 άπεκρίνατο] καὶ ὁ άγιος Α, + ἐκεῖνος Μ. 75/77 ό - είδωλολατρείας] < AM. 79 $\delta - \pi \alpha \tilde{c} < M.$ 79 δ] + $\pi \iota \sigma \tau \delta \varsigma$ A. 81 είδότες] ίδόντες δὲ ΑΜ. 82 τιμίω] + αύτοῦ Μ. 83 άμνοῦ] < AM. $\varepsilon (\pi \varepsilon v) + x \alpha i$ AM. 83

άπειρον κολάσεως τούς αὐτῆς ἐργάτας ἐκτρέφουσαν. Πλεονεξίαν, τὴν ἐπ' οὐδενί καλῷ κατὰ τοῦ πλησίον δπλιζομένην. Γοητείαν, τὴν δαιμόνων σύνοικον καὶ φαντασίας εῦρέτιν καὶ δίζαν οὖσαν ἐπιβουλῆς ἀνει-

90 κάστου. 'Αλαζονείαν, την διὰ κενῆς ἔννοιαν εἰς ἄμετρον τύφον κατὰ τῶν κρειττόνων ἐπηρμένην. Φθόνον, την καὶ Κάϊν σὺν ἑτέροις πολλοῖς ἀδελφοκτόνον διδάξαντα καὶ τὸν τοῖς αὐτὸν κεκτημένοις ὀλεθρίους ἐννοίας κατασπείροντα. Κακολογίαν, την ἀχαλίνωτον γλῶτταν καθάπερ νέφος την γλεύην κατὰ πάντων ἐπεκτείνουσαν. Υπόκρισιν, την ἀληθείας

- 95 ἐχθράν καὶ διαβόλου φίλην καὶ νωθράν πρός φιλίαν καὶ προκαλύμματι κεκρυμμένην. Μικροψυχίαν, τὴν πεπλανημένην ἔννοιαν παρεισφέρουσαν δι' ῆς, οἶμαι, καὶ τὴν Εδαν ὁ πονηρός ὑπεσκέλισεν. 'Οργήν, τὴν λοιδο ρίας εῦρέτιν, πληγῶν δὲ κακῶν ἐργάτιν καὶ τραυμάτων αὐτουργὸν καὶ φόνου μητέρα. Μέθην, τὴν ἀσελγείας σύνοικον. ήδονῆς ἀδελφήν. αἰσχρο-
- 100 λογίας εδρέτιν ἀγαθῆς ἐννοίας ἀλλοτρίαν τὴν ἀπρεπῆ καὶ σχήματι καὶ φθέγματι καὶ τῶν κατὰ φύσιν τὴν εὐπρέπειαν καταλλάττουσαν ἐπὶ πάντων δὲ τούτων, τὸν τῆς ὑλώδους συστάσεως λάκκον καὶ τὴν μητέρα τῶν εἰρημένων. Εἰδωλολατρείαν, τὴν πορνείας ὑπόθεσιν τὴν τῆς ἀγνωσίας τοῦ

ύτῆς] αὐτὴν	H.
1	ύτῆς] αὐτὴν

88 ἐπ'] ὑπ' K.

89 φαντασίας] φαντασίαν Κ.

90 ἕννοιαν] έννοίας PV.

91 ×al] < V.

92 όλεθρίους] + καὶ Η

- 93 κατασπείροντα] έγκατασπείραντα Κ, κατασπείραντα V.
- 95 $x\alpha l^1 v\omega \theta \rho \dot{\alpha} v] < P.$

96 παρεισφέρουσαν] παρεκφέρουσαν Ρ.

- 99 σύνοικον] + καὶ V.
- 99 άδελφήν] + καί V.
- 101 καταλλάττουσαν] καταλύουσαν V.
- 87 κολάσεως] κόλασιν ΑΜ.
- 87 ἐργάτας] ἐραστὰς Μ.
- 89 εύρέτιν] άρετην Α.
- 92 όλεθρίους] όλεθρίοις Α, όλεθρίαις Μ.
- 92 έννοίας] έννοίαις Μ.
- 93 κατασπείροντα] κατασπείραντα Α.
- 95 νωθράν] νωθρῶν ΑΜ.
- 95 φιλίαν] φίλην Μ.
- 99 άσελγείας] άσελγεία Α.
- 100 την] < AM.
- 102 τούτων] < ΑΜ.

άληθινοῦ Θεοῦ διδάσκαλον· τὴν ἀλογίας εδρέτιν· τὴν τῆς ψυχῆς πήρωσιν·

- 105 την της ήδυπαθείας δημιουργόν και κοσμιότητος άλλοτρίαν· την τῷ δεσπότη τῶν ὅλων ἀπομαχομένην και ὅρους θεοσεβείας ἐκκόπτειν ἐπιχειροῦσαν· τὸν ὅδηγὸν τοῦ θανάτου και τοῦ δράκοντος ὑπηρέτην· τὸ δέλεαρ τῶν κακῶν· τὴν ἀρετῆς ἐναντίαν· τὴν φεύγουσαν ἀφθαρσίαν και κηρύττουσαν ἀπώλειαν και περί γῆν και τάρταρον τὰς ἐλπίδας τοῖς εἰς
- 110 αὐτὴν βλέπουσι προτείνουσαν· τὴν αἱμάτων φίλην· τὴν φθόνου ἀρχηγόν· τὴν ἀγνοία θεϊκῆ τοὺς εὐχερεῖς τὸν τρόπον παγιδεύουσαν· τὴν σκότους μὲν καὶ σκιᾶς γνησίαν πρόξενον, φωτεινῆς δὲ χάριτος ἀλλοτρίαν· τὴν βρόχοις ἀσέμνου πράξεως τοὺς αὐτῆ δουλεύοντας περισφίγγουσαν· τὴν αἰσχρολογίας καὶ βλασφήμου φθέγματος ὑπόθεσιν· τὴν κενοδοξίαν ἀλεί-
- 115 φουσαν τούς αὐτῆ προστετηκότας· τὴν ὀρχήσεως ἐργάτιν· τὴν σαρκικῆς ἐπιθυμίας πρόξενον· τὴν πολιὰν πρεσβύτου καὶ γέροντος ἀτιμάζου-

104 άληθινοῦ] ~ post Θεοῦ ΚΗ. 104 διδάσκαλον] διδάγματος ΚΗ. φεύγουσαν] + τήν V. 108 109 κηρύττουσαν] + τήν V. 110 αὐτὴν] αὐτὸν Η. 110 $\varphi(\lambda \eta v] + \kappa \alpha i V.$ την²] τοῦ V. 110 113 άσέμνου] άθέσμων Κ, άσεμνον Η. 113 πράξεως] πράξεων Κ. 113 τούς] τοῖς Η. 113 αὐτῆ] αὐτὴν Η. 114 κενοδοξίαν] κενοδοξία Ρ. 115 τούς] τοῖς Ρ. 115 $\tau \eta v^2$] + $\kappa \alpha l$ H.

104 άληθινοῦ] ~ post Θεοῦ Α. 104 διδάσκαλον] διδάγματος Α, διδαχήν Μ. 104 τήν1] τής Μ. 104 $\tau \dot{\eta} v^2] < M.$ τήν1 - άλλοτρίαν] < Μ. 105 110 αύτην] αύτον ΑΜ. 110 προτείνουσαν] προτείνων ΑΜ. 111 άγνοία θεϊκή] άγνοίας θεϊκής ΑΜ. 111 $\tau \circ \upsilon_{\varsigma}] < AM.$ 112 καί σκιᾶς] κακίαν Α, κακίας Μ. 112 γνησίαν] ~ post πρόξενον Α. 113 άσέμνου] άσέμνων ΑΜ. 113/147 $\tau \dot{\eta} v - \dot{\epsilon} v v o (\alpha \varsigma] < M.$ 115 αὐτῆ] αὐτὴν Α. 115 την2] και Α.

σαν· την πρός αύλον ἀσχημονοῦντα ἅλλεσθαι τον καθιστάμενον τῷ χρόνῷ παρακελεύουσαν· την το σεμνόν τῆς παρθενίας ἐκκόπτουσαν διὰ τῆς ἀσέμνου τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν ἐκλύσεως· την θέατρον ποιοῦσαν

120 τὰς ἐν οἴκῷ σεμνῶς εἰς αἰδοῦς λόγον ἀνατεθείσας· τὴν σιδήρῷ καὶ ξίφει τὰς ἑαυτῆς ἑορτὰς καταμίξασαν· τὴν ζῷων ἀκαθαρσίαις καὶ ταῖς ἐξ aἰμάτων προσχύσεσι τὸ ἑερυπωμένον τῆς αὐτῶν ἀσελγείας καταγγέλλουσαν· τὴν τὰ σεμνῶς περιεσταλμένα μέρη τοῦ σώματος ἀσέμνως ἐπὶ μέσης πόλεως δημοσιεύουσαν· τὴν ἀνακαλύπτουσαν ἀνδρὸς αἰσχύνην

- 125 καὶ γυναιξίν, ἁ μὴ θέμις ἐπιδεικνύουσαν τὴν ἀποτέμνουσαν ἄρρενος φύσιν εἰς τὴν θηλυμόρφου δαίμονος θεραπείαν· τὴν τὰς οἰκείας τελετὰς ἐκ φόνων καὶ μοιχείας καὶ παιδεραστίας ἀναδείξασαν· τὴν δίκην σκάφους ἐν τρικυμία τὰς τῶν ἀνθρώπων διανοίας εἰς διαφόρους τρόπους ῥιπίζουσαν· νῦν μὲν ἰοβόλων ἑρπετῶν ζώων ἀπογεύεσθαι τοὺς αὐτῆς μύστας
- 130 προτρεπομένην, νῦν δὲ σέβεσθαι τὰ διασπώμενα παρὰ τῶν διασπώντων ἐκδιδάσκουσαν· τὴν ἄλλοις ἰχθῦν ἀναγορεύουσαν, ἄλλους δὲ κατεσθίειν τοὺς ἑτέρων θεοὺς προτρεπομένην· τὴν βοῦν θύουσαν καὶ βουσὶ

πρός - παρακελεύουσαν] < K.
είς αίδοῦς] είσόδοις Κ, είσόδους Η.
άκαθαρσίαις] άκαθαρσίαν V.
καί] < KH.
τῆς] τὴν περὶ Κ.
άσελγείας] άσελγείαν ΚΗ.
περιεσταλμένα] περιεσταλμένος Η.
μέρη] περί ΚΗ.
καὶ παιδεραστίας] < K.
ριπίζουσαν] ραπίζουσαν H.
άπογεύεσθαι] γεύεσθαι Ρ.
έτέρων] έτέρφ Ρ.

117	άλλεσθαι] άλλεται Α.
117 /118	χρόνω] + άτιμᾶσθαι Α.
118	παρακελεύουσαν] παρασκευάζουσαν Α.
118	έκκόπτουσαν] έγκόπτουσαν Α.
119/120	· τὴν - ἀνατεθείσας] < Α.
121	καταμίξασαν] κατακομίζουσαν Α.
121	άκαθαρσίαις] άκαθαρσίας Α.
121	καί] < A.
123	περιεσταλμένα] περιεσταλμένας Α.
123	μέρη] περί Α.
125/129	την - 'ριπίζουσαν] < Α.
129	έρπετῶν] + καὶ Α.
130/131	διασπώντων] άδιαπτώτων Α.
131/132	κατεσθίειν] + δη Α.

προσάγουσαν δλοκαυτώματα την προβάτω πρόβατον έπιθύουσαν και τόν αὐτόν θεόν καὶ θῦμα παρασκευάζουσαν τὴν ἀνθρώπω ἀνθρωπον 135άποσφάττουσαν καί σφαγήν ύπερ ύγείας έργαζομένην. τήν τοῖς ἀψύγοις τὰ ψυχικὰ πρός θυσίαν προσφέρουσαν καὶ λίθω γλυφέντι τὸν κατ' εἰκόνα. Θεοῦ γενόμενον ἄνθρωπον ἐναποσφάττουσαν· τὴν τὰ δυπαρώτερα τῶν ζώων καὶ μοχθηρὰ τῶν βρωμάτων ἀλόγοις ἀπάταις θεοποιήσασαν. Υβοιν, την αίσχοουργόν και μυΐαν την έκ σκώληκος την άρχην της 140 γενέσεως έχουσαν.

6. Τί γὰο δεῖ λέγειν ὅτι καὶ κοομμύω τὸ θεϊκὸν ἀξίωμα προσῆψεν ή είδωλολατρεία από τῶν ζώων ἐπὶ τὴν ἄψυχον ὕλην ταῖς ἀπάταις μεταβαίνουσα ποικίλως, ὅπως ὑπερβολῆ τυφλότητος τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀνοίας καταγάγη εἰς ἄδην; Οὕτω καὶ λίθον τιμᾶσθαι ὡς θεὸν πε-

ποίηκε καὶ ξύλου τὸ μέν τι σέβειν καὶ τοῖς βεβήλοις τῶν νόμων νενομο-145θέτηκε, τὸ δὲ καίειν ἐπὶ βωμοῦ διηγόρευσεν, εἰς ἔλεγγον προφανῆ τὰς τῶν ὑπακουόντων αὐτῆ δυσσεβεῖς ἐννοίας. Ταύτην τοίνυν τὴν διὰ τοσούτων άτοπημάτων χωροῦσαν ἄθεον εἰδωλολατρείαν ἐκφυγών καὶ τὰς

> 136/137 τόν - άνθρωπον | cf. Gen. 1:26, 27.

133	προσάγουσαν] προσάγουσιν Η.
134	καί] < K.
134	άνθρώπω] άνθρώπων Η.
138	μοχθηρά] μοχθηράν Η.
140	γενέσεως] γεννήσεως ΚΗ.
144	είς άδην] < KH.
144	λίθον] λίθω Η.
145	ξύλου] ξύλον V.
146	εἰσέλεγχον] εἰσέλειχον V.
148	έκφυγών] έφυγον ΚΗ.

133	όλοκαυτώματα] ~ post βουσί Α.
134	άνθρώπω] άνθρώπων Α.
135	ύγείας] άργίας Α.
136	πρός θυσίαν] < Α.
139	έx] έν Α.
144	είς άδην] < Α.
144	λίθον] λίθω Α.
144	τιμᾶσθαι] < Α.
144	θεόν] θεῷ Α.
145	ξύλου] ξύλα Α.
146	τὰς] τούς Α.
147	έννοίας] + μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἀνοίας Α.
148	χωροῦσαν ἄθεον] χωροῦσαν άνωθεν ΑΜ.

δορυφόρους αὐτῆς κακίας γενναίψ τῷ λογισμῷ καταπατήσας, ἐκ ζάλης ὥσπερ θαλάττης εἰς τὸν τῆς εὐσεβείας κατήντηκα λιμένα, ἀγκύραις τὸ σκάφος τοῦ σώματός μου τῆς ὑποστάσεως εἰς τὰ ἀσφαλῆ καὶ βέβαια προσαναπαύσας, πολιτεία ἀμέμπτψ πίστει τῆ πρὸς τὸν ὅντα Θεὸν καὶ ἀγάπη τῆ περὶ τὸν πλησίον. Τούτων γὰρ τῶν συναμφοτέρων τῆς οὐρανίου πειθόμεθα διδασκαλίας τὴν σύμπασαν γνώμην ἐνηγκαλίσθαι. Διὸ

155 δή καί σε προτρέπομαι, Τέρτυλλε, φιλαδελφίας θεσμόν «καὶ χρηστότητος» βουλόμενος ἐπεκτείνειν ἀφεῖναι μέν ταῦτα τὰ πρόσκαιρα τῆς φαντασίας ήδύσματα δίκην ὀνείρατος θᾶιτον παρατρέχοντα τὴν aἰσθησιν δραμεῖν δὲ λοιπὸν τῷ τάχει τῆς ἐννοίας πρὸς τὸν τῶν ὅλων ἐπόπτην καὶ δημιουργὸν Θεόν καὶ λῦσαι τὴν πλάνην καὶ τῆ πίστει σωθῆναι

149	γενναίω τῷ λογισμῷ] < K.
150/153	άγκύραις - πλησίον] < Η.
151	της] < K.
151	είς τά] < K.
152	άμέμπτω] < Κ.
152	τόν] s. l. V.
1 5 2	ὄντα] < K.
153	περί] πρός Κ.
154	πειθόμεθα] < KH.
154	ένηγκαλίσθαι] ένηγκάλισμαι Κ, έναγκαλίσασθαι V.
155/156	<καί χρηστότητος>] secundum P, καί μέχρι σου K, κέχρησο HV.
156	τά] < HP.
157	ήδύσματα δίκην] < Η.
158/159	έπόπτην] και έπι πάντων δεσπότην Κ, έπιστάντα δεσπότην Η.
159	λῦσαι] + μέν V.
159	$\kappa \alpha l^2] < V.$
159	πίστει] + δέ V.
150	ώσπερ] + έκ ΑΜ.
151	$r\tilde{\eta}\varsigma$] < AM.
151	$\epsilon i \zeta \tau \alpha] < AM.$
151	βεβαία] βεβαίαν Α.
152	ἀμέμπτω] < AM
153	γάρ τῶν] < Α.
154	πειθόμεθα] < AM.
154/155	διδασκαλίας - δή] i. m. M.
154	ένηγκαλίσθαι] ένηγκάλισμαι ΑΜ.
155	θεσμόν] θεσμῷ Μ.
155/156	<καί χρηστότητος>] κέχρησο AM.
156	ταῦτα] ~ post πρόσκαιρα ΑΜ.
157	δνείρατος] δνείρων Α.

160 καὶ εἰς ἐπίγνωσιν κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀληθείας ἐλθεῖν. Οὐ γὰρ θανάτῷ τοῦ πταίσαντος τέρπεται Θεός· μετάνοια δὲ τῶν προσιόντων ἀπαλείφει τὰ προλαβόντα τολμήματα».

 7. Ο ἔπαρχος εἰπεν· ((*Εοικας οὐ μόνον τῷ τῶν βασανιστηρίων φόβῷ συνεχόμενος περὶ τὸ θύειν οὐκ ἐληλυθέναι βούλεσθαι, ἀλλὰ
 165 καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν σαυτοῦ καθέλκειν ἀπάτην». Ονήσιμος εἰπεν· ((*Απάτην νοσεῖ καὶ πάθει τέτρωται τὴν ψυχὴν προφανῶς, ὅ τὴν αἰσθητὴν ἕλην καὶ πολὺ κατωτέραν τῆς αὐτοῦ φύσεως ὡς κρείττονα θεραπεύων παρέκ τοῦ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ πάντων τὴν ἐξουσίαν ἐνηγκαλισμένου δεσπότου· ὅθεν ἐπειδὴ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου παράγει

170 πρός την αλώνιον χάριν έαυτον άνατείνας τῷ τῶν αλώνων δεσπότη Θεῷ το λειπόμενόν σου τοῦ βίου τούτου μέρος δουλεῦσαι μη κατοκνήσης».

160

είς - έλθεῖν] I Tim. 2:4, II Tim. 3:7.

160	άληθείας] ~ post ἐπίγνωσιν Η.
160	έλθεῖν] + θελῆσαι Ρ.
161	Θ edg] < KH.
161	προσιόντων] προσόντων ΚΗ.
163/16	
165	άπάτην ¹] < H.
165/17	4 'Ονήσιμος - προστάγμασιν] < V.
165	'Ονήσιμος είπεν] ~ post προφανώς Η.
165/16	66 ἀπάτην ²] ἀπάτη Κ.
166	δ] δστις Κ, < Η.
167	τῆς] τὴν Η.
167	αύτοῦ] ἑαυτοῦ ΚΗ.
167	ώς] < H.
168	τοῦ] + τῆς Η.
168/16	9 ένηγκαλισμένου] ένηγκαλισμένος Η.
170	δεσπότη] + καί Κ.
171	δουλεῦσαι] + καὶ Η.

160	άληθείας] ~ post ἐπίγνωσιν ALM.
161	Θ edc] < ALM.
162	προλαβόντα τολμήματα] πταίσματα ALM.
167/178	θεραπεύων] θεραπείαν ALM.
168 /169	ένηγκαλισμένου] ένηγκαλισμένον AL.
169	δεσπότου] + οίόμενος Μ.
171	μέρος] τέλος ΑLM.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ, Τόμος Ν΄, Τεῦχος 2.

Ο ἐπαρχος εἰπεν· «Τὰ μὲν ἀπαλώτερα τῶν παρ' ἐμοῦ σοι ἑημάτων θρασύτερόν σε περὶ τὴν παρρησίαν εἰργάσατο· στρέβλαις δὲ λοιπὸν βασάνων ἀλγυνόμενος δουλεύειν ἀναγκασθήσει βασιλικοῖς προστάγμασιν». Ονή-

- 175 σιμος είπεν· «Οὔτε σου πειθανός ό λόγος, ἀλλότριε τῆς ἀληθείας, εἰ καὶ τὸ πείθειν σὺν ἑαυτῷ φέρει, οὔτε σου τοσοῦτον ἰσχύει τὰ βασανιστήρια, κἀν φοβερὰ παρασκευάζης, ὡς μὴ τῆ ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προσκαρτερεῖν διὰ τῶν παρὰ σοῦ μοι προσαγομένων καὶ ἐπιρρῶσαι τούτων τῶν τοιούτων ἐπὶ τοσοῦτον γυμνασθέντων». Ο μὲν
   180 ἐπαρχος τὸν μακάριον ᾿Ονήσιμον ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ φρουρῷ ζοφώδει
- 180 ἐπαρχος τὸν μακάριον ᾿Ονήσιμον ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ φρουρῷ ζοφώδει καὶ ταῖς παρατεινούσαις τῶν βασάνων τὴν ἀλγηδόνα κακώσεσι παραδοθῆναι κελεύει, ὅπως τῶν κατὰ μέρος αἰκισμῶν ἡ προσαγωγὴ τὴν τούτων πίστιν εἰς ἀθεότητα μεταστήσῃ. Ὁ δὲ δίκαιος ἐκεῖνος, ὥσπερ ἤδη τὴν ἐν παραδείσω τρυφὴν ἐνηγκαλισμένος, πλέον τοῖς εἰς αὐτὸν γεγε-

172	μέν] < K.
173	σε] < KH.
173	περί] παρά Κ.
176	πείθειν] πάθειν Η.
176	ούτε] ούδε ΚΗ.
177	παρασκευάζης] παρασκευάσης Κ.
177 /178	ώς - διά] < Η.
178	προοκαρτερεΐν] + καί Ρ.
178	διά] < K.
178	προσαγομένων] προσαγορευομένων Η.
178 /179	έπιρρῶσαι] ἐπερρῶσθαι Ρ, < V.
179	τοσοῦτον] τοσαῦτα ΚΗ.
181	κακώσεσι] < KH.

173 σε] < ALM.

173	λοιπόν] < ALM.
174	βασιλικοῖς] + ὑπείκειν LM.
174	προστάγμασιν] + ύπείκων Α.
175	δ] < AL.
175	άληθείας] βασιλείας LM.
176	ούτε] ούδε ΑΙΜ.
176	σου] < ALM.
177	παρασκευάζης] + αὐτὰ LM.
177	$\mu\eta$] < ALM.
178	διά] < ALM.
179	τοσούτον] τοσαύτα ΑLM.
181	κακώσεσι] < ALM.
184	παραδείσω] + διαγωγήν και LM.

185 νημένοις έγεγήθει, καθάπεο ὕλη χουσοῦ διὰ πυρὸς καὶ καύσεως δοκιμωτέρα πρὸς κάθαρσιν ἑαυτῆς γινομένη.

8. Τῆς τοίνυν κατὰ τὴν εἰρκτὴν κακοπαθείας ἐφ' ὅλαις ὀκτωκαίδεκα ἡμέραις παραταθείσης, ὁ μὲν ἔξωθεν περιρρέων ὅῆμος τὸν μακάριον πρὸς θεοσεβῆ μᾶλλον ἐπερρώννυτο πίστιν. Τέρτυλλος δὲ τὸ γενό-

190 μενον ἀναστεῖλαι σπουδάζων, ἐπὶ σχήματι φιλανθρωπίας τούτους τῆς πόλεως ἐκδιώκει. ᾿Ονήσιμος δὲ σὺν <Παπία> τῷ γενναίῳ περὶ τὴν θεοσέβειαν συστρατιώτῃ Ποτιόλους καταλαβών, τὴν ζωοποιὸν χάριν τοῖς προστυγχάνουσι κηρύττων οὐκ ἐπαύετο. Πλειόνων γοῦν τοῦτον τὸν τρόπον εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθόντων, χαλεπαίνει μὲν ὅ Τέρτυλλος

195 ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ καὶ πρὸς ἄμετρον ὀργῆς ἰδέαν ὡς εἰκὸς παρὰ τοῦ δαίμονος ὅπλίζεται. Οἱ δὲ τῆς τούτου δορυφορίας τὴν ἄθεον φροντίδα διὰ χειρὸς ἔχοντες, ξύλοις τὰς τῶν ἁγίων χεῖρας μετὰ τῆς ἐπὶ νώτου στρεβλώσεως προσέπηξαν καὶ τούτῳ τῷ σχήματι τοὺς ὅσίους τῷ λυσσῶντι τὸν φόνον ἐπὶ βήματος προσήγαγον. Τέρτυλλος δὲ ταῖς ἰοβόλοις

200 τοῦ διαβόλου μανίαις έγκεκυλισμένος, ήρώτα καὶ πάλιν πικρῷ βλέμ-

185/186	καθάπερ - γινομένη] cf. Prov. 17:3, Sap. 3:6, I Pet. 1:7, Apoc. 1:15.
194	εἰς - ἐλθόντων] Ι Tim. 2:4, ΙΙ Tim. 3:7.
186	έαυτῆς γινομένη] έαυτοῖς γινομένοις V.
188	παραταθείσης] παρατείνας Η.
188	περιρρέων] παραρρέων ΚΗ.
188/189	μακάριον] μακαρισμόν ΚΗ.
191	<Παπία>] supplevi, KHPV incerta.
198	προσέπηξαν] προσέπτηξαν V.
198/199	λυσσώντι] λυσσώντων Ρ.
199	φόνον] φόβον Η.
186	κάθαρσιν] καθαίρεσιν ALM.
188	παραταθείσης] παρατείνας ALM.
188	περιρρέων] παραρρέων ALM.
189	π ίστιν] ~ post θεοσεβή ALM.
190	τούτους] τούς AL.
191	<Παπία>] 'Ρωμύλω ALM.
193	τοῦτον] < ALM.
193/194	τόν τρόπου] ~ post άληθείας ALM.
195	loéaul < ALM.

200 xal] < ALM.

ματι καταπλήττειν τόν μακάριον οἰόμενος· «Καὶ τί παθών», φησίν, «πυρός καὶ σιδήρου ἄξιε, τὴν ἐμὴν φιλανθρωπίαν εἰς ἄμετρον παρρησίαν ἐταμιεύσω, κακόν κακῷ ὡς ἔοικεν ἐπισυνάψας εἰς ἀπαραίτητον ἐπιτεῖναι τὴν ἐπὶ σὲ λοιπόν τιμωρίαν»; ἘΟνήσιμος εἶπεν· «ἘΥὼ δέ σε

205 λοιπόν και λίαν προσεδόκων τῶν κρειττόνων ἐραστὴν γεγενημένον, κἀμοι τοῦ διδάσκειν παρακεχωρηκέναι τὴν ἄδειαν, ἕνα διὰ πάντων ἡ χάρις δραμοῦσα ἀκωλύτως μηδένα τῶν πιστευσάντων τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς ἀμοιρον καταστήση». Ταῦτα τὰ τερπνὰ ὁ Τέρτυλλος πρός χλεύην δεξάμενος ἑήματα, ὑπὸ τεσσάρων ἰσχυρῶς κατατείνεσθαι τὸ σῶμα τοῦ

210 μακαρίου προσέταττε και παχείαις δάβδων αικίαις τύπτεσθαι τον γενναῖον τῆς θεοσεβείας ἀθλητήν.

9. Πολλής τοίνυν ἐπὶ τοῖς γινομένοις παρατρεχούσης τῆς ὥρας καὶ τῶν μὲν ξύλων αἶμα καὶ σάρκας ὁμοῦ τοῦ σώματος ἀνασπώντων, τῆς δὲ θεοσεβοῦς ψυχῆς ἐκείνης πλέον νευρουμένης ἐκ τῆς τῶν ἐν οὐρανοῖς

215 προσδοκωμένων άγαθῶν εὐθυμίας, Τέρτυλλος ἀπείλει τὴν κατὰ μέλος τοῦ

201	μακάριον] + 'Ονήσιμον V.
201	καί] κατὰ ΚΗ.
202	άμετρον] + ἑαυτῷ Ρ, + σεαυτῷ V.
204	σε ²] σοι ΚΗ.
205	προσεδόκων] προσεδόκουν Η.
209	δεξάμενος] + τὰ Η.
210	προσέταττε] προσέταξε Ρ.
210	τύπτεσθαι] Η incertum, αίκίζειν PV.
211	άθλητήν] άγωνιστήν Κ.
214	δέ] < Η, ~ post θεοσεβοῦς Ρ.
215	προσδοκωμένων] προσδοκουμένων Η.

201	καταπλήττειν] καταπλήττων Α.
201	οἰόμενος] ~ post καταπλήττειν LM.
201	καί] κατά ALM.
204	έπιτεῖναι την] ἐπὶ την αὐτην (i.m. M) LM
204	σε ²] σοι ALM.
205	προσεδόκων] προσεδόκουν ALM.
210	τύπτεσθαι] όχλεῖν ΑLM.
211	τής θεοσεβείας] < LM.
211	άθλητήν] + έπιχειρεῖ LM.
214	δέ] < AL.
215	μέλος] μέρος ALM.

σώματος αὐτοῦ τομήν, εἰ μὴ βουληθείη θῦσαι. Ὁ δὲ δύσμαχος ἐκεῖνος καὶ δυσάλωτος ἐπ' εὐσεβεία ἘΟνήσιμος, καθάπερ τεῖχος ἰσχυρὸν τὸν ἑαυτοῦ λογισμὸν ταῖς βασάνοις ἀντιστήσας, ἄτρεπτον εἰχε τὴν γνώμην, οὐδ᾽ ὅλως ἐπὶ ταῖς ἀπειλαῖς τὴν παρρησίαν ὑποκλίνας. Τέλος γοῦν

220 διὰ πάντων ὅπτιον ἀνατραπέντα, Τέρτυλλος κατὰ τῶν σκελῶν τὸν μακάριον ἀναιρεθῆναι κελεύει· καὶ τὸν μὲν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον οδτος δ μακάριος ᾿Ονήσιμος εἰς ἀμοιβὴν ἀγαθῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ κομίζεται τῆ πρὸ δεκαπέντε καλανδῶν Μαρτίων.

10. Γυνή δέ τις βασιλικοῦ γένους ἔχουσα λαμπρότητα, θήκην ἐξ 225 ἀργύρου κατασκευάσασα, τὸ λείψανον ἐναπέθετο τοῦ μάρτυρος, μισθὸν

217	ἐπ' - 'Ονήσιμος] < Η.
219 /221	τέλος - κελεύει] τέλος γοῦν παντός τοῦ σώματος ταῖς βασάνοις διερρωγότος ὡς εἴδεν αὐτόν ὁ Τέρτυλλος ὕπτιον ἀνατραπέντα τὰ σκέλη καὶ τοὺς μηροὺς αὐτοῦ κατεαγήναι κελεύει V.
220	ὕπτιον] + δν Η.
221	μèν] < V .
221	στέφανον] + τελειωθείς V.
221	ούτος] ~ post μακάριος Κ, ούτως ~ post και V.
223	δεκάπεντε] ιε' Η, πέντε και δεκάτη Ρ.
225	έναπέθετο] ~ post μάρτυρος Ρ.

216	αύτοῦ] ~ post μέλος LM.
216 /217	δύσμαχος - δυσάλωτος] μακαριώτατος και φιλοχριστότατος ALM.
217	ἐπ' εὐσεβεία] < ALM.
218	την γνώμην] το φρόνημα ΑLM.
219	ἐπὶ - ἀπειλαῖς] < ALM.
219	γοῦν] γὰρ ΑLM.
222	τοῦ] < ALM.
223	πρδ] πρδς ΑLM.
223	δεκαπέντε] πεντεκαίδεκα ΑLM.
223	Μαρτίων] Φεβρουαρίω ΑLM.
224	έχουσα λαμπρότητα] ύπάρχουσα λαμπροτάτην ALM.

έκ τῆς περί τὸν ἄγιον μνήμης αἰωνίων ἀγαθῶν ἑαυτῆ πορίζουσα· ῶν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν ᾿Ιησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὖ τῷ Πατρί ἅμα τῷ ΄Αγίφ Πνεύματι δόξα κράτος τιμὴ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ᾿Αμήν.

$\frac{226}{226}$	άγαθῶν] + θησαυρόν Κ. ἑαυτῆ] αὐτῆ ΗV.
226 /229	ών - αίώνων] ής ταις πρεσβείαις αύτοῦ διαφυλαχθείημεν εύχαις
220 / 223	και ικεσίαις τῶν σύν αὐτῷ εὐαρεστησάντων τῷ Θεῷ ήμῶν ῷ πρέπει δόξα τιμή κράτος νῦν και ἀει και εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων Κ, νῦν και ἀει και εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων Η, < Ρ.
229	ἀμήν] <Ρ.

226/229 ῶν - αἰώνων] ἐτελειώθη ὁ ἄγιος ἀπόστολος καὶ μάρτυς ᾿Ονήσιμος μηνὶ Φεβρουαρίω ιε' βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν (ἡμῶν < M) Ἰησοῦ Χριστοῦ ῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ALM.